

סוציו-אקולוגיה / יורם הופמן

ד"ר אלי גרונר, מנהל מרכז מדע ים המלח והערבה, מסביר על עבודת המכון - הכל כך רלוונטית לכולנו, ומזכיר לנו, שוב, שהטבע לא מכיר בגבולות שקובע האדם

אלי גרונר

צאות יפות, אבל אחר כך נגמר הכסף ונוספו גורמים פוליטיים, והמכונית הזו נעצרה... כיום מנסים לחדש את הפעילות המשותפת בעזרת מימון מקרן USAID, וחוקרים מבריטניה מונו להדריך את הירדניים ולתווך בין הירדנים והישראלים. כחלק מהתהליך, מקווים שירדן תהיה המדינה הערבית הראשונה שתצטרף לפלטפורמה הסוציו-אקולוגית הבינלאומית.

לפי ההוראות של הפלטפורמה, בשלב הראשון עושים מיפוי של בעלי העניין בשטחים הפתוחים בערבה הדרומית: הישובים, החקלאות והחקלאים, המועצה, רשות הטבע והגנים, גופים ירוקים כמו סבב"ע, בית ספר, מכון ערבה, הרכבת, קצצ"א ואחרים. לאחר המיפוי נראיינו ונשמע את כל מי שיש לו, או מי צג את מי שיש לו - עניין ורוצה להביע את דעתו על כל מה שנעשה ומה שעתיד להיעשות בשטחים הפתוחים. בהמשך נבנה תכניות מחקר שיתייחסו לנושאים שהועלו על ידי בעלי העניין ויעזרו לפתור כל מיני בעיות אקולוגיות.

ואת החיות והצמחים לא שואלים?

"את החיות והצמחים שואלים בצורה שמתאימה להם, כמו שנעשה בוואדי שיטה ובעברונה למשל."

מהי מטרת העל?

"ליצור שיתוף פעולה ושיתוף הדוקה בין התושבים ובעלי העניין האחרים ובין החוקרים, במטרה למצוא את הדרכים להביא לרווחת בני האדם תוך שמירה של המערכת האקולוגית הכללית כשביירה. התפקיד שלנו, החוקרים, הוא לתרגם את הקולות מהשטח להצעות מחקר ולמצוא דרכים לממן את ההצעות האלה. זו גם אחת הסיבות לעבוד בשיתוף פעולה עם האירופאים (חוץ מהמימון שמגיע משם למחקר משותף, או מקביל). בניגוד למה שחשבנו בעבר, איסוף הנתונים מהשטח על ידי הציבור, המכונה "מדע אזרחי" - על מנת שיוכל להשתלב במחקר - חייב להתבצע בהדרכת החוקרים ולא בצורה רנדומלית, כפי שהתברר מהניסיון שהצטבר באירופה. לשם כך אנחנו מגייסים חוקרים ועובדים נוספים ומנסים לגייס כסף ממקורות שונים, כדי שנוכל להרחיב את תחומי המחקר שלנו. עד היום חקרנו בעיקר את עצי השיטה ואת שירותי המערכת האקולוגית (מה שניתן להפיק ממנה), וכעת אנחנו מוכנים להתרחב, לטובת המדע ולטובת תושבי האזור."

אלי גרונר, המנהל המדעי של מרכז מדע ים המלח והערבה מתגורר, אמנם, במצפה רמון יחד עם משפחתו, אך הוא איש ערבה מובהק, ועתיד הטבע והישובים בערבה (גם בצד הירדני) הוא בראש מעייניו. תחת הנהגתו פועל צוות של חוקרים וטכנאים שעוקבים אחרי הסיביבה, מנטרים אותה ומחפשים דרכים לשמר אותה.

אלי, מתי הגעת לראשונה לחבל אילות?

"בשנת 2004 - לאחר ססימתי תואר ראשון ושני באוניברסיטה העברית ושלישי באנגליה (על זכויות...) - הגעתי כמרצה למכון ערבה - בהתחלה באקולוגיה ואחר כך גם בכיולוגיה. בשנת 2006 מוניתי למנהל אקדמי של המכון, תפקיד אותו מילאתי עד 2016. במקביל, עסקתי בלימוד וגם במחקר חרקים."

בשנת 2009 הקמנו את את הפלטפורמה הסוציו-אקולוגית. בהקדמה השתתפו חוקרים ממכון ערבה - קלייב ליפקין, אביגיל מוריס, חנן גינת, המשרד לשיתוף פעולה אזרחי וקרן רמת הנדיב, כשהמטרה הראשונה הייתה שיתוף פעולה עם המקבילים לנו בירדן, ובשנת 2012 התחלתי לעבוד כחוקר במרכז מדע ים המלח והערבה. מאז אני עוסק, יחד עם חברי הצוות, במחקר של עצי השיטים, של החרקים בנחלים ושל המערכת האקולוגית עם השירותים שהיא נותנת. אם הכנתי נכון, אתה אמרת שאחת המטרות החשובות של העבודה שלנו היא לעזור לאוכלוסיה המקומית במחקר ופיתוח

"לא בדיוק. החודש התקיים כאן כנס של חוקרים מאירופה, שדנו בקשר בין מחקר אקולוגי לבין הקהילה. מה שאמרתי בכנס הוא, שההבדל בין תחנת מחקר אקולוגית לטווח ארוך (LTER) לבין פלטפורמה סוציו-אקולוגית (LTER) לטווח ארוך, הוא שבמעקב הסוציו-אקולוגי השאלות למחקר עולות מתוך הקהילה שבה פועל החוקר, והצרכים של הקהילה קובעים את השאלות ואת כיווני המחקר, יותר מהעניין הפרטי של החוקר. אלו כללי המחקר הסוציו-אקולוגי וזוהי הפלטפורמה שעליה יושב החוקר. בתחנת המחקר האקולוגי (LTER) יש מקום לנושאים שקרובים יותר ללב החוקר, כמו למשל המחקר שמתבצע בנחל שיטה, אבל חלק חשוב לקהילה בסביבת הערבה הוא החקלאות, ולכן אנו עוסקים פה גם בנושא זה, לא במקום המו"פ אלא כתוספת."

במעקב הסוציו-אקולוגי השאלות למחקר עולות מתוך הקהילה שבה פועל החוקר, והצרכים של הקהילה קובעים את השאלות ואת כיווני המחקר יותר מהעניין הפרטי של החוקר

איך מצליחים שלא לדרוך אחד על רגלי השני?

"יש דברים בהם המו"פ לא יכול או לא רוצה לעסוק, ולשם אנו נכנסים במידת הצורך והיכולת, אבל במודל האידיאלי - כפי שהדבר בא לידי ביטוי בערבה המרכזית - יש ניהול משותף ומשתף של המו"פ החקלאי האזורי והשלוחה של המרכז שלנו - עד רמת המזל, המשרד, המחשב והמזכירה, ולכך אני שואף גם אצלנו, בערבה הדרומית. שיתוף פעולה בין החוקרים וחלוקת עבודה - זה העתיד. לשם כך קלטנו לאחרונה חוקרת חדשה (ג'סיקה מבאר אורה) שתפקידה יהיה לעבוד על הממשק שבין החקלאות לדברים שמסביב לחקלאות, ואני מקווה שחוקרים אחרים יצטרפו למחקרים שיתופיים בשיתוף פעולה."

מי הם המקבילים לנו בירדן?

"יש קבוצה של ארבעה חוקרים שמנהלים מחקרים בירדן. בתחילה היה כסף וגם הרבה התלהבות, ונוצרו יחסי עבודה שהובילו לתו-